

OSMANLI DEVLETİ'NE KARŞI HELENLERLE BULGARLARIN İŞBİRLİĞİ YAPMASI GEREKTİĞİNE DAİR 15 ŞUBAT 1911 TARİHLİ RAPOR

Dr. Nilüfer ERDEM*

Bulgar Eksarhhanesi Sultan Abdülaziz'in yayınladığı 11 Mart 1870 (8 Zilhicce 1286) tarihli Bulgar Kilisesi'nin bağımsızlığını ilan eden "Eksarhlık Fermanı" ile kurulmuştur.¹ O döneme dek Osmanlı Devleti'nde geçerli olan millet sistemi uyarınca Bulgarlar Rum² Ortodoks milletine mensup addedildiklerinden, böyle bir makama ihtiyacı duyulmamıştır. Bulgar isyanının filiz verdiği ve Bulgarların Rum Ortodoks tahakkümünden ayrılmak için hareketlenmeye başladıkları 1840'lı yıllarla başlayan mücadele 1870 tarihli fermanla sonlanmış ve yaklaşık 30 bin Bulgar kökenli Osmanlı vatandaşının yaşadığı İstanbul'da bir Eksarhhane kurulmuştur. 1872 yılında da Patrikhane, Eksarhhane ile işbirliğini kesmiştir. Bulgar Ortodoks Eksarhlığı'nın kurulması, yeni kuşak Bulgar milliyetçi seçkinlerine kendi ulusunu ve devletini kurmak konusunda güçlü ve kurumsal bir temel sağlamıştır. Yunan ve Bulgar örgütleri kilise ve okul açma yarışına girerken, Patrikhane Bulgar Kilisesi'ne anlayış göstermekte zorlanmış, Bulgarları "ayrılıkçılıkla (şizmatik olmakla)" suçlamıştır.³ 1908 yılında

* İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Okutmanı.
e-mail: nilerdem@istanbul.edu.tr.

¹ Ramazan Erhan Güllü, "Bulgar Eksarhlığı'nın Kuruluşu ve Statüsü", **Balkan Satudies II – History & Literature**, Macedonia –Skopje [Makedonya - Üsküp], Cyril and Methodius University, 2011, s. 120-134.

² Çalışmamızda Ortodoks olan, Yunanca konuşan (Rumca dediğimiz dil çok hafif şive farklılığı ile Yunancanın aynıdır) Osmanlı ve daha sonra Türk uyruklu olan azınlık mensuplarını "Rum" ifadesiyle andık. Yunanca konuşan, Ortodoks Yunanistan vatandaşlarını anmamız gerektiğinde "Yunan" ya da "Yunanlı" kelimelerini kullandık. Ancak Rumlar ve Yunanlıların iç içe geçtiği durumlarda "Helen" sözcüğünü tercih ettik.

³ Anastasia N. Karakasidou, **Buğday Tarlaları, Kan Tepeleri**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010, s. 101-102.

Bulgaristan'ın bağımsızlık ilan etmesiyle⁴ Eksarhane'nin taşınması gündemi meşgul etmeye başlamış, 1913 yılında Balkan Savaşı'nın ardından Eksarh I. Josef döneminde Sofya'ya taşınmıştır.⁵

Diğer taraftan Bulgar Eksarhhanesi kurulduktan sonra dahi Rum Patrikhanesi'ne bağlılığını sürdürmüş olan Bulgarlar, Helenler olarak gösterilmişlerdir. Bu yaklaşım 1908 yılında Rumlara ait gizli bir örgüt olarak kurulmuş olan İstanbul Örgütü'nün⁶ lideri Suliotis'in ifadelerinden de anlaşılmaktadır. Nitekim Suliotis, Bulgarlarla Bulgarca konuşan Ortodoksların ayırt edilmesi ve "Helen bir papaz tarafından aydınlatılan, çocuklarını Helen okullarına gönderen Bulgarca konuşanların" Helen sayılması gerektiğine dikkat çekmiştir.⁷ Bu şekilde Helenler, çeşitli taleplerini dile getirmek için kullandıkları istatistiklerde Trakya ve Makedonya'daki Rumlara ilişkin sayıları daha yüksek çıkarmayı hedeflemişlerdir.⁸

19 Şubat (6 Şubat) 1913 tarihli⁹ Yunan Skrip Gazetesi'ne, 1909 Şubat'ından 1912 Eylül'ü sonuna kadar Osmanlı Meclisi Mebusanı'nda bulunmuş olan Vamvakas'ın¹⁰ bir beyanatı yansımıştır. Vamvakas bu beyanatında nüfus istatistiklerine göre etki bölgelerinin belirlendiği, Bulgar milletvekillerinin Eksarhane ve Rum milletve-

⁴ '93 Harbi'nden yenilgiyle çıkan Osmanlı Devleti, Bulgaristan'ı 1878 yılında içişlerinde bağımsız Prenslik olarak tanımıştır. 6 Ekim 1908'de ise Bulgaristan bağımsızlığını ilan etmiştir. Tevfik Bıyıklıoğlu, **Trakya'da Milli Mücadele**, Cilt: 1, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1955, s. 61-63.

⁵ Elçin Macar, **Cumhuriyet Döneminde İstanbul Rum Patrikhanesi**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2003, s. 57.

⁶ İstanbul Örgütü için Bkz. Nilüfer Erdem, "Yunan Osmanlılığının En Önemli Temsilcilerinden Suliotis-Nikolayidis'in Kaleminden "İstanbul Örgütü" ve II. Meşrutiyet Dönemindeki Etkinlikleri", **Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi**, Yıl: 6/2007, Sayı: 12, s. 89-105.

⁷ Athanasios Suliotis Nikolayidis, **Organismos Konstantinupoleos [İstanbul Örgütü]**, Atina, Ekdisis Dodoni [Dodoni Yayınları], 1984, s. 53-54.

⁸ Bıyıklıoğlu, **age**, s. 147.

⁹ Yunanistan 13 Şubat 1923'e kadar eski, yani Julius takvimini takip etmiştir. Bu tarihten itibaren Gregorius takvimini kullanmıştır. Julius takvimi, Gregorius takviminin 13 gün gerisindedir. Türkiye de 1 Ocak 1926 itibarıyla Gregorius esasına dayalı miladi takvime geçmiştir. Bu takvim, Gregoryan takvim adını da taşımaktadır. Biz çalışmamızda, Julius Takvimine ait verileri parantez içinde vermekte yarar gördük. Yunanistan'daki takvim değişikliğiyle ilgili yararlanılan kaynak: Stilianos Ep.Gonatas, **Apomnimonevmata [Anılar]**, Atina, 1958, s. 263-264.

¹⁰ **Apeleftherosi Tis Ditikis Thrakis Apo To Arhiyo Harisiyu Vamvaka [Harisiyos Vamvakas'ın Arşivinden Batı Trakya'nın Kurtuluşu]**, Atina, Tipografyon Sotiropulos [Sotiropulos Basımevi], 1975, s. 13

killerinin Patrikhane adına imzaladıkları her türlü malumatı içeren bir protokole işaret etmiştir. Dolayısıyla Balkan Savaşları döneminde Osmanlı Devleti'nden koparılan topraklar paylaşılırken, sadece savaştaki duruma değil, bölgelerin etnolojik yapılarına da dikkat edilmesi gerektiğinin altını çizmiştir.¹¹ Osmanlı Meclisi'nde bulunduğu dönemde, Rum milletvekillerinin diğer Ortodoks unsurların temsilcileriyle işbirliği yapması adına gerçekleştirilen görüşmelerde önemli roller üstlenmiş¹² olan Vamvakas'ın bu beyanatı yabancı basının da dikkatini çekmiştir.¹³

Aşağıda takdim ettiğimiz rapor, Atina 15 Şubat 1911 tarihini¹⁴ taşımaktadır ve verdiğimiz bilgilerin ışığında daha iyi yorumlanabilecektir. Rapor üzerinde kimin tarafından ve kime sunulduğu bilgisi yer almamaktadır. Ancak Atina'daki Venizelos Arşivi'nde yer alan bir belge olması sebebiyle Başbakan Eleftherios Venizelos'a, ya da o dönemin Yunan Hükümeti'ne sunulmuş olması gerekir. Bu raporda Osmanlı Devleti'ne karşı bir savaş durumu halinde Bulgarlarla Helenlerin işbirliği içinde olması ve Yunan Hükümeti'nin bundan böyle Bulgarlarla Helenlerin uzlaşması ve işbirliği konusunda daha aktif roller üstlenmesi gerektiğinden söz edilmektedir. Nitekim bu raporun hazırlanmasından yaklaşık bir yıl sonra Yunanistan ile Bulgaristan 29 Mayıs 1912'de¹⁵ Sofya'da, Osmanlı İmparatorluğu'na karşı politik ve askeri işbirliğini öngören bir antlaşma gerçekleştirmişlerdir. Şunu da belirtmeliyiz ki Balkan Devletleri'nin Birliği'nde ilk adım, Sırbistan ile Bulgaristan arasında 1912 Mart'ında gerçekleştirilen askeri işbirliği antlaşması olmuştur. Bunu Yunanistan ile Bulgaristan'ın antlaşması izlemiştir. Karadağ'ın da birliğe katılmasıyla Osmanlı Devleti'ne karşı birleşen devletlerin sayısı dörde çıkmıştır.¹⁶ Önce Karadağ'ın, ardından Bulgaristan ile Sırbistan'ın, sonra da Yunanistan'ın Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmesiyle Balkan Savaşı başlamıştır.¹⁷

¹¹ "E Dilosis Tu Vamvaka [Vamvakas'ın Beyanatı], *Skrip*, 19 Şubat (6 Şubat) 1913, s. 1.

¹² Petros Vamvakas, *Peri Tin Apeleftherosi Tis Ditikis Thrakis [Batı Trakya'nın Kurtuluşu İle İlgili]*, Atina, Ekdosis İyapetos [İyapetos Yayınları], 1986, s. 13-14.

¹³ "Ksenos Tipos Peri Ton Diloseon Tu Vamvaka [Vamvakas'ın Beyanatı İle İlgili Yabancı Basın]", *Skrip*, 25 Şubat (12 Şubat) 1913, s. 2.

¹⁴ Julius takvimine göre olmalıdır.

¹⁵ Bıyıklıoğlu, *age*, s. 63-64.

¹⁶ Richard C. Hall, *Balkan Savaşları*, İstanbul: Homer Kitabevi, 2003, s. 12-18.

¹⁷ Kostas Hacıantoniyu, *İstoria Tis Neoteris Elladas [Çağdaş Yunanistan Tarihi] 1821-1941*, Atina, Ekdosis Diyorasis [Diyorasis Yayınları], 2002, s. 264-265.

Venezelos Arşivinde Yer Alan 15 Şubat 1911 Tarihli Rapor¹⁸

“Bu noktayı ayrıntılı olarak daha yakından ele alalım:

A') Türkiye'deki Rum ve Bulgar Halkları

Bu nüfus Manastır, Selanik, Edirne ve İstanbul vilayetlerinde karışık bir şekilde yaşamaktadır. Harita üzerinde güneyde tamamen Rumların, ortada Bulgarlar ve Rumların, kuzeyde ise tamamen Bulgarların yerleşmiş olduğu bölgeler belirlenebilir. Slavca konuşan Ortodokslar da Rum olarak nitelendirilebilirler (Sırp milli şuuruna sahip olanlar haricindekiler). Şu ana kadarki Bulgar politikası iki amaca meylediyordu: a') Slavca konuşan Ortodoksların Bulgarlaştırılmasına ve b') Slavca konuşanların tamamen Rumların [yerleşim alanı olan] bölgelere de iskan edilmesine.

Bu bölgelerde yaşayan diğer halklarla ilgili [konular] burada ele alınmayacaklardır. Şu an için bizi, Rumlarla Bulgarların anlaşmaları ilgilendirmektedir.

Makedonya ve Trakya'daki Rumlarla Bulgarlar uzun yıllardan beri birbirlerini yok etme mücadelesi vermektedirler. 1908'de Türkiye'de anayasanın [Meşrutiyet'in] ilan edilmesinden itibaren, adı geçen vilayetlerde etnik unsurlar arası rekabette son derece önemli ve gözle görülür bir rahatlama yaşanmıştır. Bulgarların Slavca konuşanlara uyguladığı baskılar sona erince, Slavca konuşanlardan Helenleşen nüfus artmıştır. Bu rahatlamanın geçici olması ve kısa bir süre sonra Bulgarlarla Rumlar arası mücadelenin [yeniden] başlaması muhtemeldir. Bu ancak Yunanistan ile Bulgaristan'ın bölgelerin belirlenmesi konusunda resmi olarak anlaşmaları durumunda önlenebilir ve burada karşılıklı olarak yapılan ilişkin propagandaların durdurulması gerekir.

Türk Meşrutiyet Hükümeti Rumlar ve Bulgarlar arasındaki rekabeti, Rumlarla Bulgarlar arasında tartışmalı olan kiliselerle ilgili yasayı oylayıp yürürlüğe koyarak yatıştırmaya çalışmıştır. Ancak bu yasanın uygulanması esnasında Türk yetkililer tarafından belki de özellikle, bazen Rumlar, bazen de Bulgarlara o denli hak-sızlıklar yapılmıştır ki, bu uygulama sonucu bunların Makedonya ve Trakya'da yeni bir mücadele dönemine girmesi tehlikesiyle kar-

¹⁸ **Atina Venezelos Arşivi** 0173-0005-0007 Nolu Dosya

şı karşıyayız.

Dolayısıyla bu [sürtüşme], sadece Yunan ve Bulgar hükümetlerinin, ya da Patrikhane ile Eksarhhane'nin doğrudan uzlaşması halinde önlenebilir ve daha genel çıkarlar adına Helenlerle Bulgarların yakınlaşması gereklidir. Nüfus bölgelerinin belirlenmesi konusunda Bulgarlarla anlaşmaya varabilmemiz için, her iki tarafın da bir takım konularda özveride bulunması gerekmektedir.

B') Ekümenik Patrikhane ve Bulgar Eksarhlığı

1872'deki ayrılıkçılık (şizma) döneminden itibaren Patrikhane, Eksarhlık merkezinin İstanbul'dan uzaklaştırılması, Eksarhhane papazlarının cübbelerinin değişmesi ve Ortodoks metropolitlerin idaresi altında bulunan yerlerde ayrılıkçı (şizmatik) Bulgar papazlarına beraatlar verilmemesi gerektiğini Babiali'ye kabul ettirmek yönündeki faaliyetlerini sürdürmüştür. 1908'de Bulgar Prensiği'nin Çarlık olarak ilan edilmesi akabinde Patrikhane, Eksarhlık'ın merkezinin Sofya'ya taşınması konusunda Babiali nezdindeki girişimlerini tekrarlamıştır.

Patrikhane'nin bu ve önceki girişimleri sonuçsuz kalmıştır. Patrikhane'nin bu taleplerinin Türkler tarafından kabul edilmesi de mümkün değildir.

Dolayısıyla Patrikhane'nin ayrılıkçılık [meselesini], yabancı diller konuşan halkları kötü etkileyerek bunların Eksarhhane'ye yönelmesine sebebiyet verecek şekilde değil, Eksarhhane ile iyi ilişkilerini koruyarak, Türkiye'deki Hıristiyan nüfusu ortak ilgilendiren, Rum ve Bulgar halkları arasında Trakya ve Makedonya'da olması muhtemel meseleler üzerinde uzlaşarak ele alması gerekir.

C') Yunan ve Bulgar Devletleri

Ayrıca iki devlet ticaret, denizcilik, gümrük ve konsolosluk [konularında] gerçekleştirecekleri sözleşme ve anlaşmalar yoluyla birbirleriyle olan bağlarını güçlendirmeyi hedefleyerek iyi ilişkilerini koruyabilirler. Benzer şekilde bu iki devletin gizli anlaşma yoluyla yukarıda belirttiğimiz esaslar uyarınca Makedonya ve Trakya'da yerel propagandanın nüfus bölgelerinin belirlenmesi konusunda öncülük etmeleri, Patrikhane ile Eksarhhane'nin yakınlaşmalarını teşvik et-

meleri ve Osmanlı Meclisi'ndeki Rum ve Bulgar milletvekillerinin birlikte hareket etmelerine yardımcı olmaları gerekir.

Bu iki devlet ayrıca, Bulgaristan'daki Rum nüfusla ilgili askıda olan meseleyi de halledeceklerdir.

Ancak bu iki devlet öncelikle, Türkiye'ye karşı olası bir savaş durumu için askeri ittifak antlaşması gerçekleştirmelidirler.

D') Bulgaristan'daki Rum Nüfus

1908'e kadar Bulgaristan'da ve o zamanki Doğu Rumeli'de Ortodoks Rum Cemaati için, beş Ortodoks metropolit liderliğinde otonom bir rejim söz konusuydu. Önceleri de Bulgarlar bu rejimin etkisini azaltmaya yeltenmişlerdi. Ancak o yıl Makedonya ve Trakya'daki mücadele sebebiyle Rumlarla Bulgarlar arasındaki kinin en üst noktaya ulaşması sonucu Bulgar halkı Bulgar Hükümeti'nin kışkırtmalarıyla birkaç gün içinde bu rejimi sonlandırmıştır. O dönemde binlerce Rum Yunanistan'a ve başka yerlere göç etmişse de, Bulgaristan'da hala 50 bin Rum kalmıştır.

Bulgaristan'daki Rum Ortodoks cemaatin, beş Rum metropolit liderliğindeki otonom rejiminin tam olarak yeniden tesis edilmesi mümkün değildir. Türkiye'nin vesayeti altındaki Bulgar Prensligi'nin bağımsız bir krallık olarak ilan edilmesi akabinde özgür Bulgaristan'ın vilayetlere, merkezi Türkiye'de bulunan Ekümenik Patrikhane'ye bağlı Rum dini liderler yerleştirmesini istemek de makul değildir. Ancak Rum cemaatin tanınması (Helen soyundan olan, Yunan ve Bulgar tabiiyetindekilerden oluşan) ve bunlara tüm diğer Ortodoks kiliselerden bağımsız veya Amerika'da olduğu gibi Yunan Kilisesi'ne bağlı dini lider atanması mümkündür. Son zamanlarda Bulgar Meclisi'nde kabul edilen, ancak daha sonra çekilen – Bulgar Hükümeti'nin talebimiz karşısında geri adım atmasıyla (ayrıca saçmaydı) – Bulgaristan'daki dini cemaatlere ilişkin yasa tasarısı, Yunan ve Bulgar hükümetlerinin görüşmeleri, [Bulgar Hükümeti] ve bu cemaatlerin en büyük dini lideri tarafından tanınması koşuluyla Rumlara da cemaat kurma yetkisini veriyordu.

Bu meselenin halledilmesi Yunanistan ve Bulgaristan'daki kamuoyunu olumlu yönde etkileyecek ve diğer uzlaşılması gereken konularla ilgili olarak da pürüzleri gidermek suretiyle uygun zemin

hazırlayacaktır.

E') Rum ve Bulgar Osmanlı Milletvekilleri ve Siyasi Kulüplerle Cemiyetler

Her şeyden önce [çeşitli] vilayetlerdeki Rum cemiyetleriyle Bulgar kulüplerinin, ayrıca ilgili kiliselerin desteğiyle Osmanlı Meclisi'ndeki Rum ve Bulgar milletvekilleri, Türkiye'de yaşayan tüm etnik unsurları ortak ilgilendiren ve aşağıdaki gibi kategorize edilebilecek meselelerin elde edilmesi için anlaşabilirler: a') Anayasa'nın [Meşrutiyet'in] ilanından önce de olduğu gibi ulusal öz varlıklarının korunması b') Meşrutiyetle idare edilen Osmanlı Devleti'nde yasalar önünde eşitliğin talep edilmesi.

Şu ana kadar Rum ve Bulgar milletvekillerinin Osmanlı Meclisi'nde, Türkiye'deki etnik unsurların öz varlıkları ve yasalar önünde eşitliği açısından mihenk taşı niteliğinde olan askerlik ve eğitimle ilgili meselelerde tam bir uzlaşma ve samimi işbirliği neticesinde elde edilmiş olan beklenmedik sonuçtan, bu noktada Rumların ve Bulgarların anlaşmalarının ve işbirliğinin mümkün olduğu ortaya çıkmaktadır.

F') Helen ve Bulgar Kamuoyu

Yunanistan ve Bulgaristan'daki kamuoyu, ayrıca Türkiye'deki Rum ve Bulgar kamuoyu, ilgili hükümetlerin uygun bir şekilde iki devleti, iki kiliseyi ve iki ulusunu yakınlaşmaya, anlaşmaya ve işbirliğine götüren son derece verimli sonuçlar sunabilir. Cemiyetlerin, birliklerin; milletvekili, üniversite öğrencisi, şair, siyasetle uğraşan tüccar ve bilim adamı gruplarının karşılıklı ziyaretleri, iki ulus arasındaki bağın yakınlaşmasına katkı yapacaktır.

Sözü edilen anlaşmaların kısmen başarılı olması için bizim girişimlerimizin ya paralel, ya da birinden (daha kolay olandan) diğerine (zor başarılabilir olana) kademeli ve aşamalı gitmesi gerekir. Tam bir anlaşmanın mümkün olması için vereceğimiz mücadelede, karşımıza çıkacak olan olumsuzluklar ve engeller karşısında geri adım atmamalıyız.

Patrikhane ve Eksarhane arasındaki yakınlaşmayı, [iki tarafa]

ilişkin milletvekili ve danışmanlar aracılığıyla temasa geçerek başlattık. Ardından Osmanlı Meclisi'ndeki Rum ve Bulgar milletvekillerinin uzlaşması ve işbirliği adına tamamen başarıya ulaşmış olan girişimlerde bulunduk.

Bunun için resmi basın büroları aracılığıyla, iki ulusun ilişkileri ile ilgili olarak gazetelerde basılan haberlere ve makalelere daha mantıklı bir yön vermeye çalıştık.

Bulgar üniversite öğrencileri, Yunanistan'ı ziyaret etmeye karar verdiler. Burada (Yunanistan'da) Helen öğrenciler tarafından güzel bir şekilde karşılanmak istemektedirler.

Makedonya ve Trakya'da bizimkiler bölünmelerine sebep olan meseleleri dostça halledebilmek için bölgenin Bulgar vatandaşları ile bazı yerlerde – bazen başarılı bir şekilde – yüz yüze konuşmaya çalışmışlardır.

Önümüzdeki ilkbaharda Bulgar çete reisleri bizimkilerle anlaşmak ve birlikte hareket etmek istemişlerdir.

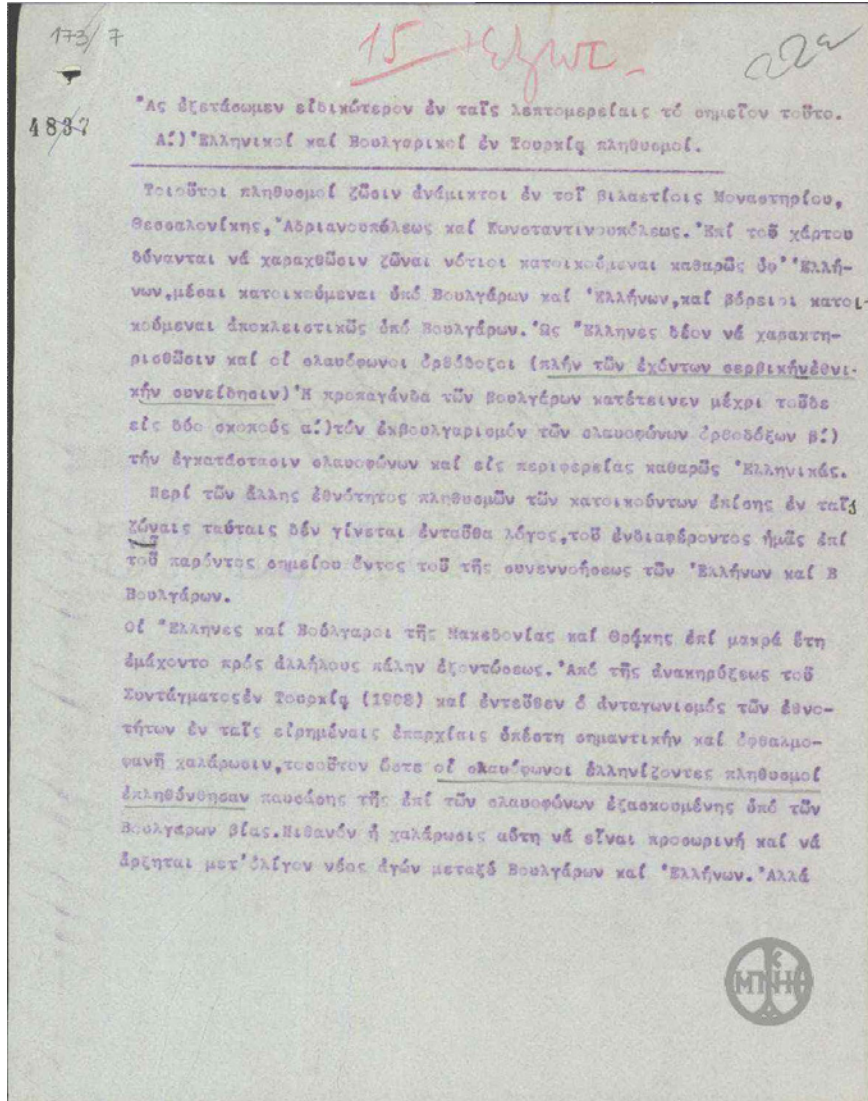
Gayri resmi, ya da yarı resmi olarak yapılabilecek her şey yapılmıştır.

Şimdi Yunan Hükümeti uzlaşma ve yakınlaşma meselesinde daha aktif rol almalı ve her defasında duruma göre ilgili faaliyetlerin yönünü belirlemelidir.

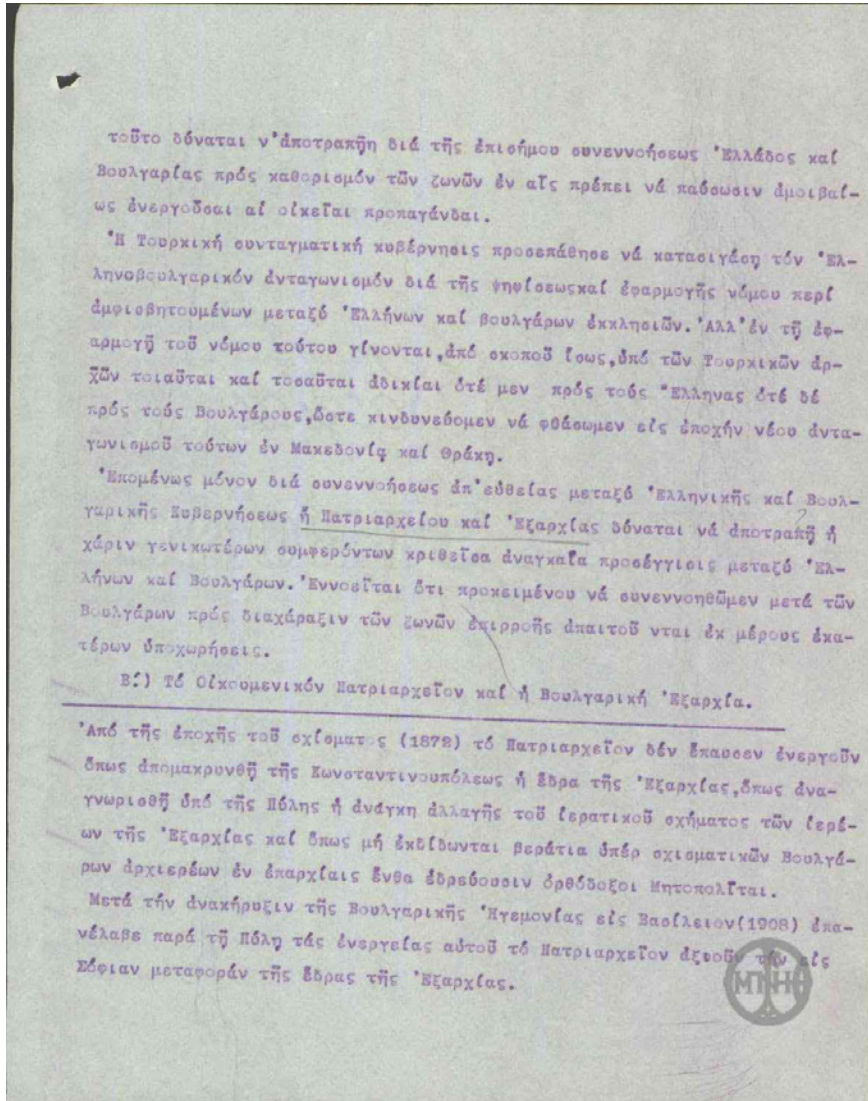
Atina 15 Şubat 1911”.

Ekler

Atina Venizelos Arşivi 0173-0005-0007-1

Αἱ ἐνέργειαι αὐταὶ τοῦ Πατριαρχείου ὡς καὶ αἱ προγενέστεραι ἔμειναν ἄνευ ἰσποτελοματος οὐδ' εἶναι δυνατόν νά ἐκτελεσθῶν ἢ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀναγνώρι-
οις τῶν ἀξιώσεων τοῦ Πατριαρχείου.

Ἐπομένως ἐπιβάλλεται τῷ Πατριαρχεῖῳ οὐχὶ νά ἔσῃ τό σέλιμα -κράξιν δυ-
ναμένη νά ἤχη κακῶς παρὰ τοῖς ὀρθόδοξοῖς χενογλώσσοις κληθεομοῖς καὶ
νά ἔσῃ ὡς ἰσποτέλεσμα τήν προσχώρησιν τοῦτων εἰς τήν Ἐξαρχίαν - ἀλλά νά
δι' ἑτέραν ἀγαθὴν σχέσιν πρὸς τήν Ἐξαρχίαν καὶ νά συνεννοηθῆται μετ' αὐτῆς
ἐπὶ τῶν κοινῇ ἐνδιαφερόντων τοῦς Χριστιανικοῦς ἐν γένει κληθεομοῖς ζητη-
μάτων ἐν Τουρκίᾳ ὡς καὶ ἐπὶ τῶν γεννωμένων τυχόν ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ
ζητημάτων μεταξὺ Ἑλληνικῶν καὶ Βουλγαρικῶν κληθεομῶν.

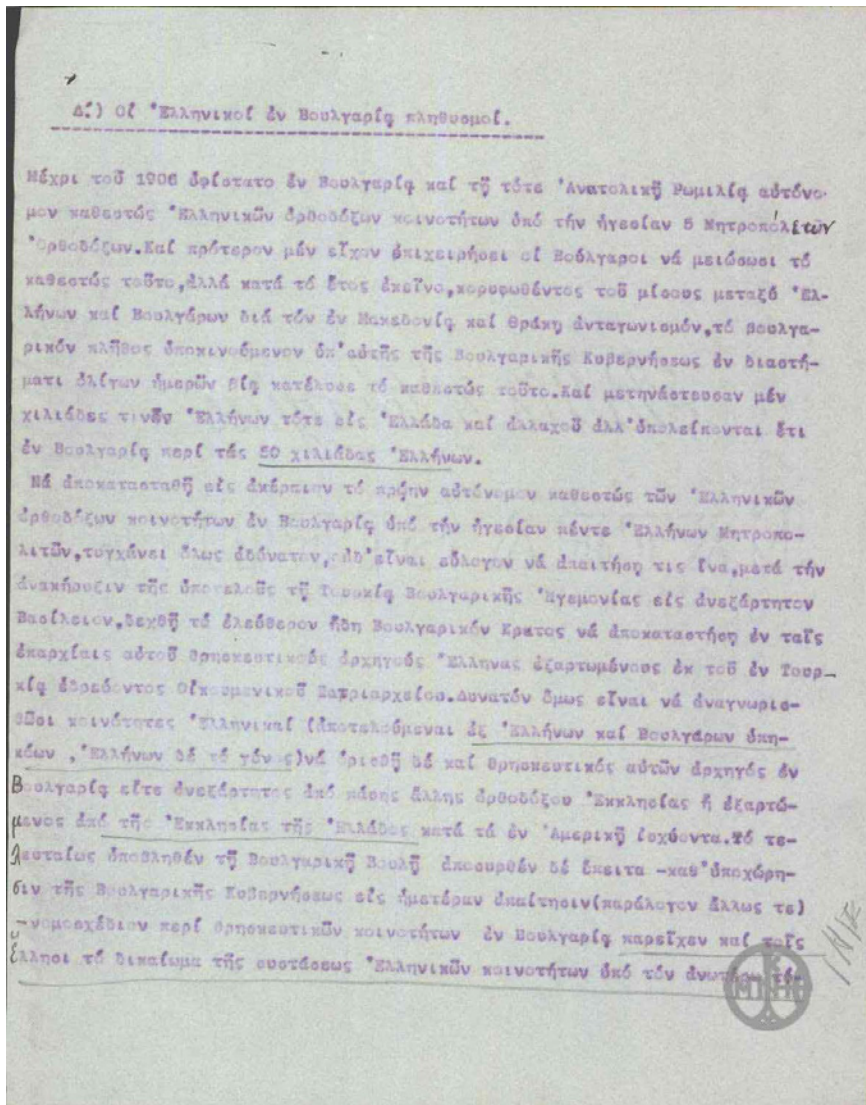
Γ': Τὸ Ἑλληνικόν καὶ τὸ Βουλγαρικόν Κράτος.

Ἐπίσης τὰ δύο κράτη δύνανται νά διατηρῶσιν ἀγαθὰς σχέσεις πρὸς ἄλ-
ληλα ἐπιδιώκοντα τήν ἀσφειγίαν τῶν μεταξὺ των ἑσῶν διὰ συνάψεως ἐμπο-
ρικῶν, ναυτιλιακῶν, τελωνειακῶν καὶ προξενικῶν συμβάσεων καὶ συνθηκῶν. Ὁ-
μοίως εἶναι ἀνάγκη ἵνα διὰ μυστικῆς συνεννοήσεως τὰ δύο κράτη πρωτοστατή-
σωσιν εἰς τὸν καθορισμὸν ζωνῶν ἐπιρροῆς τῶν οἰκειῶν προπαγανδῶν ἐν Μακε-
δονίᾳ καὶ Θράκῃ κατὰ τὰ ἀνωτέρω, νά υποβάλλωσι δὲ τήν προέγγισιν μεταξὺ
Πατριαρχείου καὶ Ἐξαρχίας, καὶ νά υποβοηθήσωσι τὸ ἔργον κοινῇ ἐνεργείας
Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων βουλευτῶν ἐν τῇ ὀθωμανικῇ Βουλῇ.

Τὰ δύο κράτη θά κανονίσωσιν ἐπίσης τὸ ἐκκρεμὲς ζήτημα τῶν Ἑλληνικῶν
ἐν Βουλγαρίᾳ κληθεομῶν.

Ἄλλὰ κυρίως τὰ δύο κράτη δεόν νά συνάψωσι στρατιωτικὴν συνθήκην συμμα-
χίας καὶ ἐπιμαχίας διὰ τήν περίκτωσιν ἐνδεχομένου πολέμου πρὸς τήν Τουρ-
κίαν.

πον, ζήτημα δὲ διαπραγματεύσεως θά ἦτο μεταξύ Ἑλληνικῆς καὶ Βουλγαρικῆς κοινότησεως ἢ ἀναγνώρισε ὑπὸ ταύτης καὶ ἀνωτέρου θρησκευτικοῦ τῶν κοινοτήτων τούτων ἀρχηγῶ.

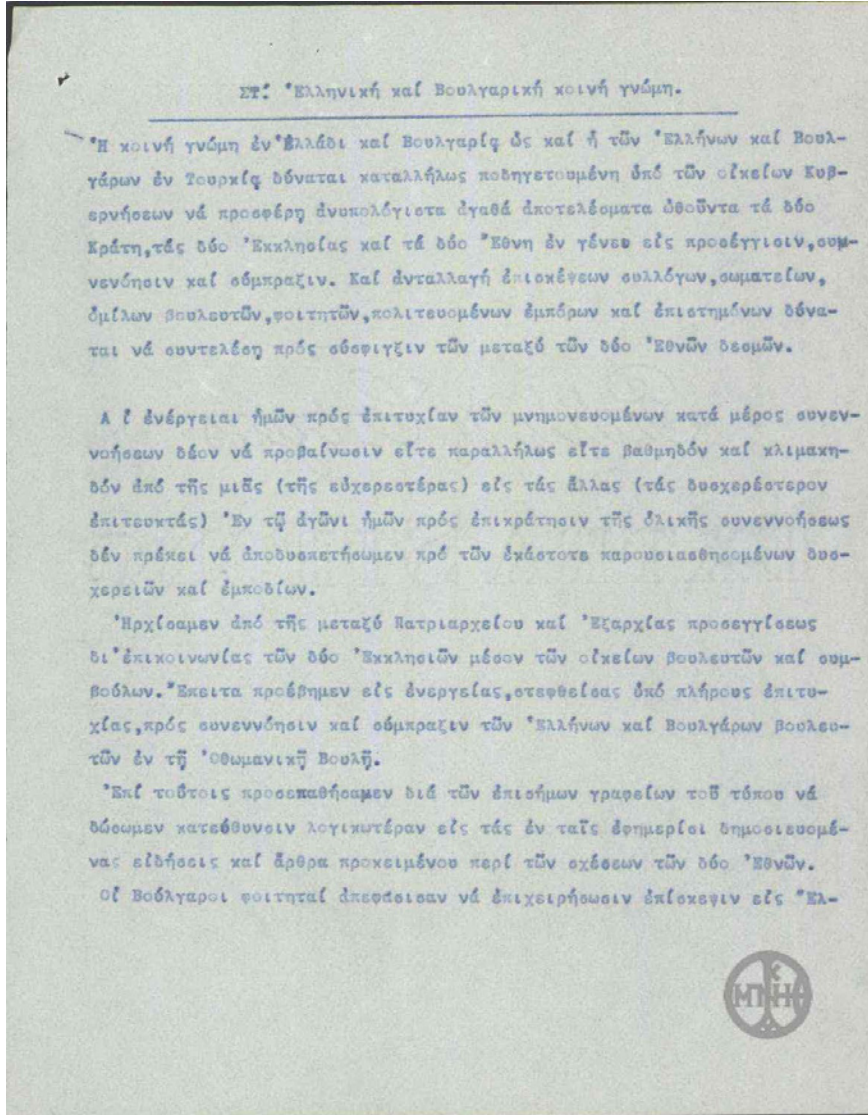
Ὁ κανονισμὸς τοῦ ζητήματος τούτου θέλει ἐπιδράσει ἐκπερῶς ἐπὶ τῆς κοινῆς γνώμης ἐν Ἑλλάδι καὶ Βουλγαρίᾳ καὶ θέλει προσιάνει τὸ ἔδαφος διὰ τὰς ἐπὶ τῶν λοιπῶν σημείων συνεννοήσεως.

Εἰς) Ἕλληνες καὶ Βούλγαροι Ὁθωμανοὶ βουλευταὶ καὶ
Πολιτικαὶ Λέσχαι καὶ Εὐλόγοι.

Οἱ Ἕλληνες καὶ Βούλγαροι βουλευταὶ ἐν τῇ Ὁθωμανικῇ Βουλῇ ὑποβηθησόμενοι καὶ ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις πολιτικῶν Ἑλληνικῶν συλλόγων καὶ βουλγαρικῶν λεσχῶν ὡς καὶ τῶν οἰκείων ἐκκλησιῶν δύνανται εὐχερέστερον πάντων τῶν ἄλλων παραγόντων νὰ συνεννοηθῶσι πρὸς ἐπιδίωξιν τῶν κοινῆς ἐνδιαφερόντων πάντα τὰ ἐν Τουρκίᾳ ἔθνη ζητημάτων ἅτινα δύνανται νὰ διαιρεθῶσιν οὕτω α΄) Διατήρησις τῆς ἐθνικῆς αὐτοκαρξίας αὐτῶν ὡς καὶ πρὸ τῆς ἀναστηλώσεως τοῦ Συντάγματος ἐν Τουρκίᾳ καὶ β΄) Ἐπιδίωξις ἰσοπολιτείας αὐτῶν ἐν τῇ Συνταγματικῇ Ὁθωμανικῇ Κράτει.

Ὅτι ἡ συνεννοήσις καὶ συνεργασία Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου εἶναι δυνατὴ ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ μέχρι τοῦδε ἐπιτευχθέντος ἀποδοκίμου ἀποτελέσματος τῆς προηγηθείσης κασιῶν τῶν λοιπῶν συνεννοήσεων πλήρους καὶ εὐλικρινοῦς συμπράξεως Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων βουλευτῶν ἐν τῇ Ὁθωμανικῇ Βουλῇ ἐπὶ τοῦ στρατολογικοῦ καὶ ἐκκαιδευτικοῦ ζητήματος, ἅτινα ἀποτελοῦσι τὸν ἀρχογνιατὸν λίθον τῆς τε αὐτοκαρξίας τῶν ἐθνῶν ἐν Τουρκίᾳ ὡς καὶ τῆς ἰσοπολιτείας ἐν αὐτῇ.

λάδα, ἔνθα θέλουσι γίνει εὐμενῶς δεκτοί ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων φοιτητῶν.
 Οἱ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ ἡμέτεροι προσεπάθησαν — ἐνίοτε ἐπιτυχῶς—
 νά ἔλθωσιν κατὰ τόπους εἰς ἀπ' εὐθείας συνεννόησιν πρὸς τοὺς Βουλγα-
 ροὺς κατοικοὺς τοῦ τόπου ἵνα κανονίσωσιν μετ' αὐτῶν φιλικῶς τὰ χωρί-
 ζοντα αὐτοῦς ζητήματα.
 Οἱ Βούλγαροι ἀπαρχηγοί ἐζήτησαν νά συνεννοηθῶσι καὶ νά συμπράξωσι
 μεθ' ἡμετέρων κατὰ τὴν προσεχῆ ἄνοιξιν.
 *Ὅτι ἦτο δυνατόν νά γίνῃ ἀνεπισήμως καὶ ἡμιεπισήμως ἐγένετο ἤδη.
 Νῦν ἀπόκειται τῇ Ἑλληνικῇ Κυβερνήσει νά λάβῃ ἐνεργότερον μέρος εἰς
 τὸ ζήτημα τῶν συνεννοήσεων καὶ προσεγγίσεων τούτων καὶ νά κανονίξῃ
 ἐκάστοτε συμφῶνως πρὸς τὰς περιστάσεις τὴν κατεύθυνσιν τῶν κατὰ
 μέρος ἐνεργειῶν.

*Ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Φεβρουαρίου 1911.

